

Letnik 1 / številka 1 / 2018
ISSN 2630-4449

Prekmuriana

Revija Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota
za literaturo in kulturno zgodovino

Prekmuriana

Revija Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota
za literaturo in kulturno zgodovino

ISSN 2630-4449

PREKMURIANA

Revija Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota za literaturo in kulturno zgodovino

Letnik 1, številka 1

Založila in izdala: Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Zvezna ulica 10, 9000 Murska Sobota

Za knjižnico: mag. Klaudija Šek Škafar

Glavna in odgovorna urednica: dr. Klaudija Sedar

Oblikovanje: Matej Končan

Naslovnica: Matej Končan

Fotografije: PiŠK MS

Tisk: Tiskarna aiP Praprotnik d.o.o.

Naklada: 300 izvodov

December 2018

Revija je brezplačna.

Izdajo revije podpira Ministrstvo za kulturo RS.

Vsebina

Predgovor	5
Uvodnik	6
Literarni utrinki	7
Tu je doma Ljubezen.....	7
Ernest Ružič: Anka in Kugyjev pogled	5
Knjižna zbirka Med Rabo in Muro	9
Obujamo dediščino v Porabju: Pravljični večeri za odrasle	11
Razstava Miško Kranjec (1908-1983).....	12
Kulturno-zgodovinski utrinki	13
Evropsko leto kulturne dediščine	13
Hranilnica južnega dela Železne županije v Murski Soboti.....	14
Gorička Mariška	15
Prvi abecednik v prekmurščini.....	17
Prvi prekmurski časopis.....	18
Spomini.....	20
Mag. Franc Kuzmič (1952-2018).....	20
Bibliografija mag. Franca Kuzmiča	21
Miki Muster (1925-2018)	22
Izbor iz domoznanske zakladnice 2018	23

Predgovor

Drage bralke, dragi bralci!

Skozi življenje nas spremljata obe, literatura in kulturna zgodovina, z njima in ob njiju rastemo, se razvijamo in učimo, bogatimo našo eksistencialno stran življenja. Literatura nam pomaga razumeti kulturno zgodovino in ta nas nagovarja, da posežemo po literaturi. Prav to korelacijo želimo z izdajo revije izpostaviti z vsebinami, ki so vezane na Prekmurje oz. so v kakršnikoli povezavi z njim in hkrati s knjižnično dejavnostjo. Tako se je tudi izbira imena revije **Prekmuriana** ponudila sama od sebe. Najsi bodo le spomini preteklosti ali utripi sedanjosti, jih kot splošna knjižnica s svojimi knjižničnimi zakladi želimo obujati, predstavljati in deliti z vami, hkrati pa spodbujati bralno kulturo in tudi zanimanje za (pisno) kulturno dediščino – vse to pa tudi približati tako v ožjem kot v širšem slovenskem prostoru.

Ideja, da se začnemo predstavljati skozi zapisane vrstice in da skupaj z nami podoživite in spremljate našo skupno literaturo in kulturno zgodovino, ki nas povezuje in obdaja, je naposled dozorela. Po uvodnem razmišljanju o pomenu bralne kulture v življenju sta osrednji poglavji namenjeni literarnim in kulturno-zgodovinskim utrinkom, skozi katere predstavljamo izbrane (jubilejne) kratke vsebine in hkrati dejavnost ter vlogo Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota. Za konec podajamo spomine na osebnosti, ki so pomembno prispevale k oblikovanju naše pokrajine, in domoznanski izbor, v katerem je ta preplet izbranih področij še močnejše izraziti in prepoznaven.

Z željo, da nas literatura in kulturna zgodovina spremljata in povezujeta vse dni v letu, hkrati pa popeljeta v »kraje«, ki smo jih vedno želeli »obiskati, naj bodo izbrane vsebine v prvi številki revije Prekmuriana vsaj majhen namig do tja.

Urednica

Klaudija Sedar

Uvodnik

Bralna kultura

Kaj sploh je bralna kultura in kako jo osvojimo? Je to nekaj, česar se naučimo v šoli ali nam je privzgojena? In kakšno vlogo imamo pri razvoju bralne kulture knjižničarji? Razvoj bralne kulture je ena ključnih knjižničnih vlog in nalog, s pomočjo katerih si s svojo široko ponudbo na knjižničnih policah prizadeva nagovoriti in prepričati bralce vseh generacij in vseh ciljnih skupin k ustvarjalnemu razvoju in kakovostnemu preživljanju prostega časa. Pri tem je velikega pomena zagotovo motivacija za branje in promocija pomena branja za razvoj posameznika in družbe.

Z bralno kulturo je tesno povezana bralna pismenost, pravzaprav gre za recipročno razmerje, saj ko razvijamo eno, razvijamo tudi drugo. Pri razvoju obeh imajo knjižnice kot izjemne zakladnice bralnih virov zelo pomembno vlogo, kar v skladu s poslanstvom, sprejetimi smernicami in zakonskimi določili uresničujejo skozi različne oblike dela in dejavnosti. K razvoju bralne kulture in pismenosti veliko prispevajo bralni projekti, s katerimi se razvija pozitiven odnos do branja, se omogoča izmenjava bralnih izkušenj, pridobitev novih znanj itn.

Za spodbujanje branja, dvig bralne kulture in bralne pismenosti si Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota prizadeva z več **bralnimi projekti**, s pomočjo katerih se približuje knjiga, predvsem pa vzbuja ljubezen do branja:

- bralna značka za otroke *Jaz pa berem* - namenjena je otrokom od 4. do 10. leta starosti, izvajamo jo od leta 2015 in poteka od februarja do februarja;
- bralna značka za odrasle, ki jo izvajamo od leta 2010 in poteka od oktobra do maja;
- poletna domoznanska bralna značka Zakladnice, ki jo izvajamo od leta 2017 in poteka v poletnem času, od 21. junija do 22. septembra;
- lahko branje - Karolinina bralna značka, ki jo izvajamo od leta 2017 in poteka od marca do marca;
- bralni klub, ki se izvaja od leta 1998 in poteka vsak zadnji četrtek v mesecu od septembra do junija.

Metka Sraka

Tu je doma ljubezen

V sodelovanju z Varstveno-delovnim centrom Murska Sobota, s katerim sodelujemo že vrsto let, je v letu 2017 nastal tudi projekt Bralne vezi, ki nagovarja bralce iz ranljivih skupin oziroma vse, ki imajo težave z branjem ali razumevanjem besedil. V ta namen je bila v knjižnici na mladinskem oddelku postavljena tudi polica s knjigami z oznako Lahko branje, letos jeseni pa so bile podeljene tudi prve Karolinine bralne značke, katere glavni cilj je omogočiti lažje branje in razumevanje vseh prebranih besedil, saj ima vsakdo pravico do kulture, literature in informacij v razumljivi obliki.

V času trajanja bralnega projekta smo se z uporabniki Varstveno-delovnega centra Murska Sobota redno srečevali na bralnih urah, se pogovarjali o prebranih knjigah lahkega branja, o besedah, ki so jim bile tuje, skupaj smo iskali tiste pomene, ki so jih razumeli obenem pa ugotavljali, da je na polici lahkega branja zelo malo zgodb z ljubezensko vsebino. Zato smo medse povabili priznano prekmursko pisateljico Karolino Kolmanič, po kateri je bralna značka tudi poimenovana, da nam pomaga pri pisanju zgodbe z ljubezensko tematiko. Odločila se je, da bo ta zgodba obarvana z begunsko motiviko. Uporabniki so pomagali pisateljici pri pisanju s spontanimi sugestijami oblikovanja literarnih karakterjev, njihove zunanosti in poteka dogodkov. Na začetku smo mislili, da bo zgodba zelo kratka, ko pa smo jo priredili v lahko branje in jo še dodatno opremili s slikami, ki jih je narisal uporabnik Varstveno-delovnega centra iz Ljutomera, je nastala izvirna ljubezenska zgodba o begunki Ajli, knjiga z naslovom **Tu je doma ljubezen**, na katero smo vsi sodelujoči zelo ponosni. Aktualna tematika, povezana z begunci, ruši predsodke in nam sporoča, da prava ljubezen ne pozna meja, ne stereotipov in nestrpnosti.

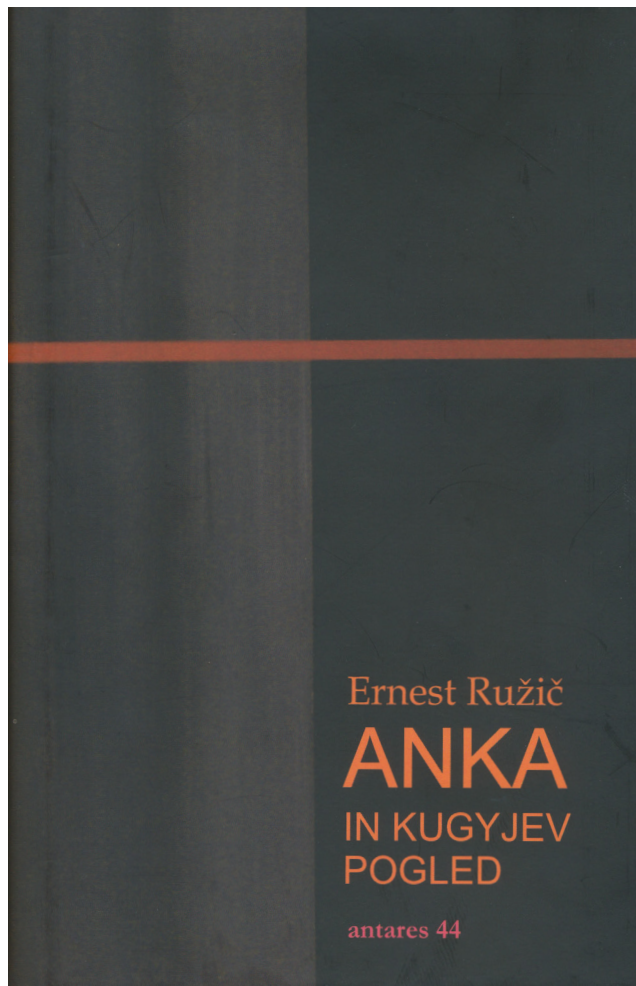

Julijana Vöröš

***Ernest Ružič:
Anka in Kugyjev pogled***

**Bo umetna inteligenca
res tako fantastična?**

Dve zgodbi in dva pripovedovalca. Roman, razdeljen v dva dela. V prvem delu liha poglavja sestavljajo eno zgodbo, sode pa drugo in obe je mogoče brati vsako zase. Drugi del nato sestavljata le dve poglavji, vsako od njiju zaključiti eno izmed zgodb prvega dela. Tudi znotraj poglavij se pojavljajo podnaslovi, ki zgodbo še dodatno drobijo na manjše enote. Takšna je zunanja struktura vsebinsko na videz precej zapletenega romana, postavljenega v sedanjost, v katerem so glavne osebe štiri. V prvi, tretjeosebni zgodbi, dva moška, v drugi, prvoosebni, moški in ženska. Policijski inšpektor iz prve ter prvoosebni pripovedovalec iz druge zgodbe sta Prekmurca z Goričkega, ki pa ju življenjska pot oba zanese izven rodne pokrajine. Policijski inšpektor se po uspešno opravljenem magistrirju znajde na delovnem mestu na Gorenjskem, kjer po lastnem prepričanju čaka na službeno napredovanje, v resnici pa se izkaže, da je tik pred upokojitvijo. V razgretem julijskem dnevu doživi privid. Sodelavca k njemu privedeta sumljivega človeka, Madžara, ki odlično govori slovensko in trdi, da je diplomiral v Ljubljani. Izobraženec torej, ki pa ne ve, kaj so to osebni dokumenti. Neznančeva pripoved o videnjih prihodnosti na inšpektorja deluje kot blodnja in se pomeša z njegovim otroštvom. Madžar s svojo "hojo po vodi" spominja na svetopisemsko priliko, pa tudi njegove vizije človeštva prihodnosti so prav apokaliptične. Nič čudnega, da se inšpektor raje zasanja v mlačev in svoje mladostne ljubezenske avanture. V drugi zgodbi sta glavni osebi intelektualca, družabno precej nerodna, a kljub vsemu zvesta drug drugemu (kdor vsaj malo pozna avtorja romana, bo v profesorju in novinarju prepoznal nekaj njegovih potez). Poklicna in ljubezenska pot ju vodi po Madžarski, Avstriji in Sloveniji, pri čemer

izstopajo opisi madžarske in avstrijske prestolnice ter še nekaterih madžarskih mest. Tako kot v prvi zgodbi ena drugo zadenejo sedanost, preteklost in futuristična prihodnost, tako v drugi trčita slovenska in madžarska kultura. Obe zgodbi lahko, zaradi odprtega konca, nadaljuje kar bralec sam. Če bo le dovolj dovteten za teme, ki mu jih ponuja branje.

Izbrani odlomek:

Že sprejeti program tudi predvideva, da planeta Zemlja ne bo vodil človek ali skupina ljudi, ampak posebni robotizirani računalniki ali roboti v človeški podobi, za kar smo se zgledovali po nekaterih fantastičnih filmih. Vendar pri nas ne bo šlo za fantastiko, niti za prevlado tehnike nad človekom, ampak za zraščeno računalniško in človekove misli, za prepletenost možganov, ko bo imel računalnik del človeških možganov, človek pa del računalnikovih. Samo tako bomo lahko obvladovali planet in zagotovili vsem živim bitjem na njem dostojno, ustvarjalno življenje. Na ta način bomo preprečili manipulacije enih nad drugimi ...

Anotacija literarnega dela z izbranim odlomkom je objavljena tudi na spletnem portalu s priporočilno kakovostno literaturo Dobreknjige.si, projektu slovenskih splošnih knjižnic, ki je namenjen promociji dobrega branja in pri soustvarjanju katerega s svojimi vsebinami sodeluje tudi Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota.

Klaudija Sedar

Knjižna zbirka Med Rabo in Muro

Knjižno zbirko **Med Rabo in Muro**, ki je v letu 2018 obeležila prav poseben jubilej, 20. letnico izhajanja, je na pobudo pisatelja in novinarja Ernesta Ružiča leta 1998 v svoj knjižni program uvedla založba Franc-Franc v sodelovanju z Zvezo Slovencev na Madžarskem. Po prenehanju založniške dejavnosti založbe Franc-Franc v letu 2016 je izdajanje te knjižne zbirke prevzelo Društvo za humanistična vprašanja ARGO. Knjige iz knjižne zbirke **Med Rabo in Muro** prejmejo porabski Slovenci kot knjižni dar ob novem letu skupaj s časopisom Porabje, prav tako

porabske vzgojno-izobraževalne in kulturne ustanove. Zbirka z zagotavljanjem dostopnosti literarnih del v razumljivem jeziku in promocijo literature slovenske knjižne produkcije, kulture, jezika in ustvarjalnosti med Muro in Rabo, še posebej prispeva k dvigu bralne kulture med Porabskimi Slovenci, za ohranjanje njihove narodne in jezikovno-kulturne zavesti, kot tudi za ohranjanje stikov in medkulturnega dialoga.

Ta jubilej knjižne zbirke, 20. letnico izhajanja, sta v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota na literarnem večeru predstavila Simona Cizar kot zastopnica Društva za humanistična vprašanja ARGO, in urednik zbirke prof. Franci Just, ki sta ob prehojeni poti zbirke posebno pozornost namenila 20. knjigi *Luna na mesecu/Luna na mejseci*, ki jo je v zbirko prispeval pokojni pesnik in pisatelj Milan Vincetič (1957–2017) in je tudi njegova zadnja knjiga. Ob tem so tudi nekateri avtorji, ki so v zbirko prispevali svoja dela, le-te predstavili, knjižnica pa je ob tem pripravila še manjšo razstavo o knjižni zbirki Med Muro in Rabo, na kateri je bilo vseh 20 knjižnih izdaj tudi razstavljenih.

Knjižna zbirka **Med Rabo in Muro** v 20-ih letih izhajanja ni postala le pomemben del porabske in s tem vseslovenske kulture kot literarne produkcije, ampak tudi svojevrsten duhovni most, ki povezuje Slovence na Madžarskem z matičnim jezikovno-kulturnim prostorom, in tudi pomemben dejavnik razvijanja bralne kulture v Porabju.

Zbirka je podrobneje predstavljena tudi na regijskem spletnem portalu *Kamra*, ki združuje digitalizirane vsebine s področja domoznanstva v knjižnicah in drugih lokalnih kulturnih ustanovah.

Literatura:

Just, F. Uvodna beseda. V: Vincetič, M. *Luna mesecu = Luna na mejseci*. Murska Sobota: Argo; Monošter: Zveza Slovencev na Madžarskem, 2017, str. 5-8.

Ružič, E. Dvajsetletnica porabskega knjižnega daru (Knjižna zbirka Med Rabo in Muro). *Porabski koledar*, 2018, str. 69-72.

<p>1998</p> <p>roman</p>	<p>1999</p> <p>zbirka novel</p>	<p>2000</p> <p>avtorske pravljice</p>	<p>2001</p> <p>mladinski roman</p>	<p>2002</p> <p>mladinska povest</p>
<p>2003</p> <p>kratka proza</p>	<p>2004</p> <p>kratka proza</p>	<p>2005</p> <p>roman</p>	<p>2006</p> <p>povest</p>	<p>2007</p> <p>poezija</p>
<p>2008</p> <p>kratka proza</p>	<p>2009</p> <p>kratka proza</p>	<p>2010</p> <p>roman</p>	<p>2011</p> <p>kratki roman</p>	<p>2012</p> <p>kratki roman</p>
<p>2013</p> <p>kratka proza</p>	<p>2014</p> <p>kratki roman</p>	<p>2015</p> <p>kratka proza</p>	<p>2016</p> <p>zbirka humoresk</p>	<p>2017</p> <p>kratka proza</p>

Jasna Horvat

Obujamo dediščino v Porabju: Pravljični večeri za odrasle

Projekt Pokrajinske in študijske knjižnica Murska Sobota

»In nagrado za najboljši projekt slovenskih splošnih knjižnic za inovativno storitev za uporabnike prejme Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota s projektom **Obujamo dediščino v Porabju: pravljčni večeri za odrasle**«, je odmevalo v dvorani na osrednjem nacionalnem dogodku v Šmarju pri Jelšah 20. novembra 2017.

Knjižnična dejavnost Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota med Slovenci v Porabju poteka na več področjih in z različnimi vsebinami. V zadnjih letih sta bili uspešni predvsem izposoja gradiva potujoče knjižnice (bibliobusa) in razstavna dejavnost, v letu 2013 so bile uvedene ure pravljic oziroma izvedba knjižnične vzgoje za predšolske in šolske otroke prvih razredov osnovnih šol. Odlično sodelovanje z Zvezo Slovencev na Madžarskem je nanoslo, da smo pripravili razstavo ob 200-letnici delovanja Jožefa Košiča v Porabju in strokovno posvetovanje madžarsko-slovenskih knjižničarjev v Monoštru. Prav tako smo digitalizirali časopis Porabje in nekaj letnikov Porabskega koledarja, ki sta objavljena, predstavljena in trajno shranjena na portalu Digitalne knjižnice Slovenije (dLib-u).

V letu 2017 pa je knjižnica v sodelovanju z Zvezo Slovencev na Madžarskem pričela z novim projektom, ko se daleč naokoli slišijo ljudske pravljice v domači (narečni) besedi. Cilj tega projekta pod krovnim naslovom *Obujamo dediščino: Pravljični večeri za odrasle v Porabju* je krepitev bralne kulture in prizadevanje za dvig bralne pismenosti, najti pot do poslušalcev z govorno besedo, ki blago-

dejno vpliva tudi na njihova čustva in čutenje, jih vrača s tem v čas otroštva in lahko celo nagovarja tisto nezavedno v njih. Za obujanje in ohranjanje nesnovne kulturne dediščine smo v svet pravljic povabili odraslo generacijo. Pravljični jezik, bodisi narečje bodisi knjižni jezik, namreč zagotovo prispeva k ozaveščanju pripadnosti narodu, zato odločitev, da nagovorimo porabske Slovence ni nalključna, saj v permanentnem izginjanju »domanje rejči« lahko pripomore k njenemu ohranjanju.

Glede na to, da slovenska beseda vse bolj izginja in ugaša v Slovenskem Porabju, si štejemovrsten projekt v poseben dosežek, saj skupaj s ciljno publiko obujamo kulturno dediščino, ki je navsezadnje naša skupna. Odzivi publike so bili doslej vselej pozitivni, tako takoj po prireditvi kot tudi pozneje. Prav to je tudi naša največja spodbuda za nadaljevanje projekta, za porabske večere v objemu ljudskih pravljic in nasploh za obujanje naše skupne kulturne dediščine, ki nas povezuje že stoletja.

Slika 1: Podelitev nagrade za projekt Obujamo dediščino: pravljčni večeri za odrasle v Porabju, Šmarje pri Jelšah, 20. november 2017.

Vesna Radovanovič

Razstava Miško Kranjec (1908-1983)

Sodelovanje Pokrajinske in študijske knjižnice
Murska Sobota in Knjižnice Velenje

Razstavna dejavnost v knjižnicah je ena izmed zelo pomembnih knjižničnih dejavnosti, s katero knjižnica sama ali v sodelovanju z drugimi institucijami iz lokalnega ali nacionalnega slovenskega prostora promovira knjižnično gradivo in dragocenosti, okrogle obletnice slovenskih in svetovnih literarnih ustvarjalcev, fotografske in likovne upodobitve in nasploh različne izobraževalne vsebine. Vso to znanje na razstavnih eksponatih daje svojevrsten utrip, ki nagovarja obiskovalce, da upočasnijo svoj korak, se poglobijo v posamezne vsebine, se morda podrobneje seznanijo z avtorji in posežejo po literaturi, ki bi sicer lahko ostala »skrita« na policah. Tako kot potekajo medknjižnična izposoja in številni drugi projekti med slovenskimi splošnimi knjižnicami, je med knjižnicami tesno sodelovanje tudi pri razstavnih dejavnosti, kar pomeni, da si medsebojno izmenjujemo razstave in ta način predstavljamo svoje vsebine v ožjem in širšem kulturnem okolju.

Tovrsten primer dobre prakse smo izpeljali tudi v letu 2018, ko smo praznovali 110. obletnico rojstva Miška Kranjca. Spomin na pisatelja, ki je velikokrat gostoval pri nas, ko smo se še nahajali v prostorih soboškega gradu, smo počastili z gostujočo razstavo Knjižnice Velenje, s katero smo doslej že večkrat uspešno sodelovali. Spojene razstavne eksponate z nazorno predstavitvijo njegovega življenja in dela smo dopolnili z bogatim domoznanskim knjižničnim gradivom, ki ga hrani naša knjižnica, od premnogih knjižnih izvodov, do še posebej dragocenih rokopisov in fotokopij. Z Miškom Kranjcem smo nenazadnje spodbujali in širili tudi bralno pismenost, in se ob se tem spominjali »Kranjčeve bralne značke«, za

katero so tekmovali mladi bralci, s katerimi se je tudi redno srečeval. Ob 110. obletnici rojstva se je veliko dogodkov odvijalo tudi v njegovi rojstni vasi - Veliki Polani, kjer smo z uricami pravljic za najmlajše prav tako sodelovali pri odprtju knjižnice na osnovni šoli, ki nosi njegovo ime. Glede na to, da Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota že več kot dvajset let aktivno sodeluje z društvom ARGO (naslednikom založbe Franc-Franc), smo se odločili, da postavimo razstavo v času srečanja slovenskih mladinskih pisateljev Oko besede v Murski Soboti, na katerem se podeljuje nagrada večernica. Udeleženci so si jo z velikim zanimanjem ogledali, prav tako tudi obiskovalci knjižnice in organizirane skupine osnovnošolcev in dijakov.

Ker je v vsako razstavo vložena obilo časa, znanja in energije, smo toliko bolj veseli, ko vidimo, da je izbrana razstava zadostila pričakovanjem in bila dobro sprejeta med obiskovalci. Prav to nam je po odzivu uspelo tudi z razstavo Miško Kranjec (1908-1983).

Gostujoča razstava Knjižnice Velenje Miško Kranjec (1908-1983) v prostorih Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota, 11. 9. – 20. 10. 2018.

Klaudija Sedar

Evropsko leto kulturne dediščine

Leto 2018 sta Evropski parlament in Svet EU razglasila za Evropsko leto kulturne dediščine s ciljem, da se čim več ljudi spodbudi k odkrivanju in raziskovanju kulturne dediščine Evrope ter se okrepi občutek pripadnosti k skupni evropski družini. Ko govorimo o pomenu in vlogi kulturne dediščine, seveda ne gre mimo dejstva, da je dediščina vsepovsod okoli nas, najsi na njej obstane naš pogled, jo slišimo skozi ljudske pesmi in pripovedi, jo primemo v roke, spoznavamo skozi navade in šege, tradicijo in vrednote, jo okušamo ali poduhamo. Pravzaprav vse, kar je bilo nekoč nekje ustvarjeno, in se prenaša iz roda v roda, nas obdaja in je del nas, je kulturna dediščina, ki jo z obujanjem vnašamo v sedanji čas, jo ohranjamo in negujemo.

Najsi bo snovna (materialna) ali nesnovna (nematerialna), je odsev naših vrednot, identitet, tradicij in znanj. Ko nas zanima premična kulturna dediščina, nas pot najpogosteje vodi v knjižnice, muzeje, arhive in druge kulturne ustanove, na bogastvo nepremične kulturne dediščine pa nas opominja kulturna krajina, v kateri bivamo in smo hkrati začasni popotnik v njej. Ena med najbolj pisanimi kulturnimi dediščinami so zagotovo stara mestna jedra, v katerih nam impozantne zgradbe pripovedujejo vsaka svojo zgodbo, čeprav le nemo strmijo pred nami. A prav ta nam pripomorejo k razumevanju zgodovine mesta, pa ne le mesta, ampak tudi pokrajine in nenazadnje širšega okolja, iz katerega so prihajali kulturni in drugi vplivi, ki so prav tako pomembni pričevalci zgodovinskega razvoja.

Pogled na Mursko Soboto, 1946

Klaudija Sedar

Hranilnica južnega dela Železne županije v Murški Soboti

Prav poseben spomenik kulturne dediščine v središču mesta Murska Sobota, ki predstavlja eno najlepših secesijskih zgradb v Prekmurju, je tudi Hranilnica južnega dela Železne županije v Murški Soboti, zgrajena leta 1907 po načrtih domačega arhitekta Lászla Takátsa (1880-1926).

Hranilnica južnega dela Železne županije d. d. (Délvasmegyei Takarékpénztár Rt.) je bila v Murški Soboti ustanovljena že leta 1894 pod predsedstvom katoliškega duhovnika Jánosa Szlepeca. Leta 1907 pa so začeli ob glavni cesti graditi novo stavbo za Hranilnico, katero si je projektant Takáts zamislil kot enonadstropno vogalno zgradbo, obrnjeno s fasadama na dve ulici in postavljeno nasproti prav tako vogalne zgradbe Bölcseve lekarne s konca 19. stoletja.

Zgradba je zelo zanimiva z umetnostnega vidika, saj praktično nima nobenega ostrega roba, posebnost pa je tudi stilska podoba vzhodnega nadstreška, ki združuje vse elemente secesijskega ornamentalnega repertoarja. Vodilni ornamentalni motiv predstavljajo čebele in stilizirani cvetovi vrtnice na zunanji površini osrednjega zidu vogalnega dela in na njegovem strešnem vencu, s čimer je Takáts simboliziral varčnost, pridnost in bogastvo, kar so značilni elementi bančništva. Po priključitvi Prekmurja k Jugoslaviji leta 1920 se je v stavbo vselila občinska uprava in bila v njej vse do leta 1936, nakar se je preselila v Száparyjevo graščino, ki jo je odkupila dve leti prej. Novi lastnik nekdanje hranilnice pa je postal kavarnar Alojz Faflik, ki je stavbo v notranjosti preuredil, medtem ko je ostala zunanost več ali manj nespremenjena. Pozneje je bil odprt nočni lokal Podmornica, s 1. januarjem 1985 pa je začela obratovati Picerija Central, ena od prvih picerij v Prekmurju, ki je imela svoja vrata odprta vse do leta 1995. Zatem so imela v tej stavbi svoj sedež različna podjetja in društva, nekatera imajo sedež še danes v nadstropnem delu, v pritličju pa od leta 2016 domuje Turistično-informacijski-kulinarični center pod imenom Hranilnica prekmurskih dobrot, kjer so na voljo tudi številni različni izdelki domačih proizvajalcev.

Literatura:

Kuzmič, Franc (ur.): *Bančništvo in hranilništvo*. Murska Sobota: LB Pomurska banka d. d., 1993.
Obal, Franc: *Arhitektura v obdobju 1900-1941 v Murški Soboti*. Murska Sobota: Kulturni center, 1982.
Obal, Franc: *Arhitektura historicizma in secesije v Prekmurju*. Murska Sobota: Pomurska založba, 2002.

Klaudija Sedar ***Gorička Mariška***

Še preden je bilo Prekmurje priključeno k ozemlju današnje Slovenije in speljana povezava čez Muro, je mobilnost med Mursko Soboto in Hodošem omogočala parna lokomotiva, ki so jo zaradi potovanja po goričkih krajih poimenovali Gorička Mariška. Gradnjo železniške proge, ki je trajala od spomladi 1905 do jeseni 1906 je omogočila Ogrska jugozahodna krajevna železnica d.d. z namenom, da poveže Slovensko krajino z Budimpešto in seveda prodre z izvozom blaga na trg tudi izven Ogrske. Proga Murska Sobota – Hodoš je bila v uporabi od 26. junija 1907 pa vse do 31. maja 1968, a je Gorička Mariška še zadnjič svoje potnike popeljala 31. decembra 1968. V letu 2018 mineva tako 50 let, odkar je lokomotiva zadnjič peljala po svoji progi.

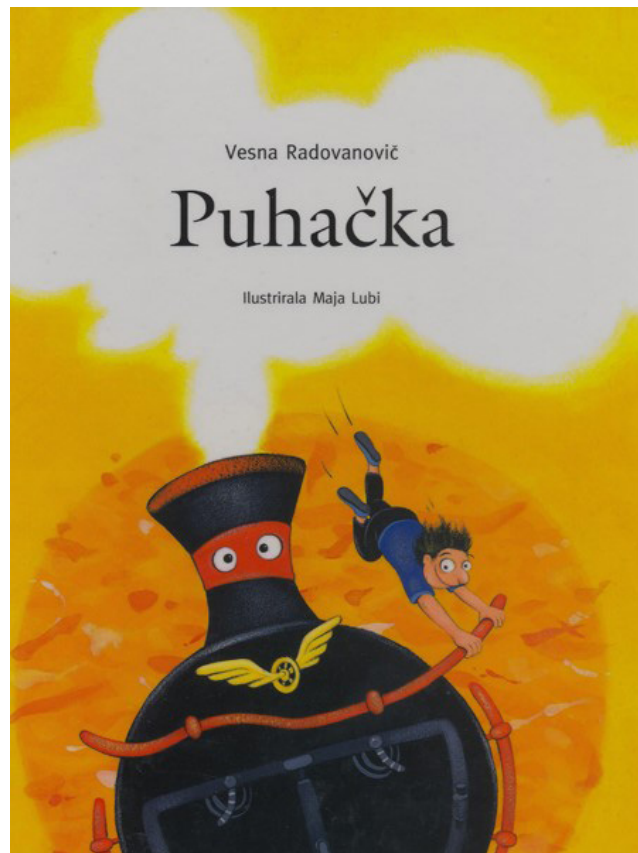
Po podatkih je promet na tej progi od leta 1919 potekal trikrat tedensko, ob ponedeljkih, sredah in sobotah, Mariška pa se je ustavljala na postajališčih Puconci, Vaneča, Moščanci, Mačkovci, Stanjevci, Petrovci, Šalovci in Hodoš. Vlak je z Goričkega pripeljal okrog 6.30, ob 10. uri se

je vračal na Hodoš, od tam je proti Murski Soboti odpeljal okrog poldneva, ob 14.15 je bil spet na Hodošu, se ob 17. uri vračal v Mursko Soboto in od tam nazadnje odpeljal ob 19.30. Z njim so se vozili v glavnem šolarji, delavci in vajenci, tako je dnevno prevozil tudi po 600 potnikov. Navadno je imel od 4 do 6 vagonov, h katerim je bil priključen še službeni vagon, namenjen prevozu prtljage. Na začetni in končni postaji sta bila t. i. napajalnika za vodo, saj je lokomotiva trošila veliko vode, zalogovnik premoga pa je bil v zadnjem delu lokomotive. Lokomotiva s paro in premogom je potovala počasi, kakšnih 25 kilometrov na uro, vendar pa je bila kljub temu legendarna, na katero marsikoga vežejo nepozabni spomini. Posebno doživetje pa je bila zagotovo za otroke. Da pa bi jo lahko podoživeli tudi tisti, ki jo lahko danes le opazujejo na železniški postaji v Murski Soboti, kjer stoji od leta 1977, je knjižničarka, pravljičarka in pisateljica Vesna Radovanovič spomine na vožnjo z Goričko Mariško do postaje v Moščancih doživeto opisala v slikanici Puhačka:

Gorička Mariška, šestdeseta leta 20. stoletja (Foto: Jože Kološa-Kološ)

»V vasi Pečarovci sem doživljala svoje najlepše predšolske dneve in kasneje tudi počitnice. In tja sem se peljala z vlakom, z vlakom, ki je puhal dim s parno lokomotivo, s trdimi lesenimi sedeži, z iskrami, ki so švigale mimo oken in nisem smela gledati ven, da mi ne bi kakšna priletela v oko ...«

Literatura:

Radovanovič, V. *Puhačka* [ilustr. Maja Lubi]. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc, 2007.

Huber, I. »Gorička Mariška«. V: Luthar, O. (ur.). *Prekmurje za radovedneže in ljubitelje*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2010, str. 139-140.

Rous, S. Gorička Mariška. *Zbornik soboškega muzeja 5* [ur. Janez Ba-lažic; Metka Fujs]. Murska Sobota: Pokrajinski muzej Murska Sobota, 1998, str. 167-180.

Klaudija Sedar *Prvi abecednik v prekmurščini*

Prekmurci smo prvo knjigo v domačem prekmurskem jeziku dobili pred dobrimi 300. leti (leta 1715, Mali Katekizmus), ki jo je pripravil Ferenc Temlin iz Krajne. Kot v osrednjeslovenskem prostoru, kjer je Primož Trubar izdal najprej katekizem in zatem še abecednik, je tudi v Prekmurju slovstveni razvoj potekal natanko tako. Po Malem katekizmu je čez deset let kot druga knjiga v prekmurskem jeziku izšel abecednik *Abecedarium Szlowenszko* (Slovenski abecednik), s polnim naslovom: za Drobno Detzo, von zpüscheno. Abecednik je pravzaprav priločnik za osnovno učenje branja, saj je bilo potrebno ljudi za uporabo branja najprej in predvsem opismeniti. Avtor sicer ni znan, po dosedanjih proučevanjih pa bi ga utegnil napisati evangeličanski petrovski duhovnik Mihael Kerčmar (Kocsmár), rojen na Hodošu v plemiški družini leta 1698. S Temlinom sta se zagotovo poznala, saj sta oba obiskovala evangeličansko gimnazijo Matije Bela v Banski Bistrici. Temlin je vpisan leta 1713, Kerčmar naslednje leto. Leta 1718 se je potem vpisal na gimnazijo v Bratislavi, leta 1724 pa na univerzi v Jeni. Po študiju je postal duhovnik v Gornjih Petrovcih do jeseni leta 1732, ko je bil ob vojaški zasedbi cerkve odpeljan v Güssing, od tam pa v ječo v Bratislavo, kjer naj bi bil skoraj tri leta. Zatem je prevzel duhovniško mesto v Szákszendu na Madžarskem, umrl pa naj bi okrog leta 1750.

Abecednik, ki je tudi prva učna knjiga v prekmurskem (knjižnem) jeziku, je prirejen po črkovalni metodi, kar pomeni, da po abecedi in primerih za zlogovanje sledi berilo, ki je hkrati tudi veroučno gradivo. Vsebuje namreč deset božjih zapovedi, molitev Goszpodnovo oziroma očenaš, apostolsko veroizpoved, jutranjo in večerno molitev, molitev za majhne otroke, molitev pred jedjo in po njej ter tri psalme (5, 6 in 23). Ta abecednik je bil ponovno izdan leta 1786, ko ga je v ponatisu pod naslovom Slovenski abecedar pripravil Mihael Bakoš (1742-1803), ki je abecedniku dodal molitve, štiri pesmi in latinsko-prekmurski slovarček.

Pokrajinska in študijska knjižnica hrani abecednik iz leta 1725 le v obliki fotokopij, ponatis iz leta 1786 prav tako in tudi v faksimilirani izdaji, ki jo je leta 2017 založil in izdal Pomurski muzej Murska Sobota.

Literatura:

Kerčmar, V.: *Evangeličanska cerkev na Slovenskem*. Murska Sobota: Evangeličanska cerkev v Sloveniji, 1995.
Kuzmič, M.: A avtorstvu »Abecedariuma szlowenszko« iz leta 1725. *Časopis za zgodovino in narodopisje*, letn. 23, št. 2 (1987), 228-240.
Tóth G.: *Bél Mátyás besztercebányai diákjai*. A besztercebányai evangélikus gimnázium anyakönyvének vonatkozó része, Bél és utóda megjegyzéseivel, 2009, 160-161. Pridobljeno 20. 12. 2018 z: http://epa.oszk.hu/01500/01500/00007/pdf/lymbus_2009_08Toth_G.pdf

A a b c d e f f g h i k l m n
o p q r s f f t u v x y z.

A B C D E F G H I K L M
N O P Q R S T U V X Y Z.

Klaudija Sedar

Prvi prekmurski časopis

V današnjem času je prebiranje časopisja že prav poseben in utečen ritual ter skorajda obvezna manira sodobnega človeka, toda v preteklosti ta medij ni bil stalen spremljevalec ljudskih množic.

Prvi javni medij, namenjen Slovincem v širšem prekmursko-porabskem prostoru, je bil časopis *Prijátel*, ki je izhajal v letih od 1875 do 1879 v Budimpešti, v Franklin-tivaristve náosztavi. Prvi dve leti je izhajal kot mesečnik s podnaslovom **Znanoszt razserjüvájöcse mészecsne novine**, od leta 1877 naprej kot polmesečnik (1. in 15. v mesecu) in takrat se je urednik Imre Agustič odločil tudi za spremembo podnaslova v **Znanoszt razšerjüvájöcse slovenske novine**, kar pomeni, da je madžarski črkopis nadomestil z gajico.

Prijátel je ponujal raznoliko vsebino, katera naj bi z vsebinsko in žanrsko ponudbo zadovoljevala različne potrebe bralskega kroga in vse sloje prebivalstva (od dni narjev in kmetov, ki so predstavljali večino pa do redkih izobražencev). Vsebine je ponujal skozi **5 stalnih rubrik**:

- *Országosko szpráviscse/Pregléd* (Državni zbor/Pregled) – notranjepolitične teme, mesečni pregled političnega dogajanja, zlasti v ogrskem državnem zboru;
- *Zvönszki dugoványi* (Zunanji dogodki) – novice mednarodne politike;
- *Prepovedávka* (Pripovedka) – leposlovni prispevki v obliki kratkih zgodb, pravljic, pripovedk oziroma črtic, pesmi;
- *Razlocsne glászi* (Različne novice)- poročevalna besedila oziroma vesti o dogodkih v bližnjih in daljnih krajih;
- *Mali vért* (Majhen gospodar) – aktualne kmetijske novice in nasveti o dobrem gospodarjenju ter donosnem kmetovanju.

Poleg stalnih rubrik je urednik Agustič uvajal tudi priložnostne oziroma občasne rubrike, in sicer poučne v obliki poljudnostrokovnih člankov, uvodnike, nagovore, portrete, dopise bralcev, v zadnjih dveh letnikih pa je za večjo razgibanost časopisa dodal še rubriko razvedrilne narave *Kratkočasnik*.

Najsi je bilo izdajanje časopisa povezano s političnimi ambicijami Agustiča ali pa, kar je verjetneje, ljudstvu vstopnica do dviga narodne zavesti in bralne kulture, je dejstvo, da je bila zasnova, urejanje in pisanje časopisa v maternem jeziku sredi meščanskega okolja v madžarski prestolnici zelo odločna in drzna poteza Agustiča, ki je v luči osebnega doživljanja sveta okrog sebe in življenja svojih rojakov prizadevno stremel h kulturnemu in materialnemu napredku svojih rojakov v drugi polovici 19. stoletja. Do danes se je ohranilo oz. je v razvidu le nekaj številčk časopisa, a je kljub temu iz tega opazen njegov velik pomen, ki ga je imel v času izhajanja, saj predstavlja razvoj prekmurskega tiska v posvetno smer, poleg tega je prvi publicistični poskus za funkcijskozvrstno širjenje prekmurskega jezika. Ohranjeni izvodi so tudi digitalizirani in shranjeni na Digitalni knjižnici Slovenije (dLib.si).

Časopis *Prijátel* je kot digitalna zbirka predstavljen tudi na regijskem spletnem portalu *Kamra*, ki združuje digitalizirane vsebine s področja domoznanstva v knjižnicah in drugih lokalnih kulturnih ustanovah.

Literatura:

Ulčnik, N. (2009). *Začetki prekmurskega časopisja: besedje Agustičevega časopisa Prijátel*. V Mariboru: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti.

Sedar, K. (2015): *Prijátel: prvi prekmurski časopis (1875-1879): 140 let [razstava s katalogom ob 140-letnici izhajanja časopisa]*. Murska Sobota: Pokrajinska in študijska knjižnica.

Buda-Pest, 1876.

Drügo leto.

Szobota, I. Szvecsén.

PRIJÁTEL.

Znanost razserjüvájöcse mészecsne novine.

Naprépláce cëna :

Na strnyek leto . . . . . 90 kr.

Broj 1.

Naprépláce pénez i novine szlisajöcse píszma szo na imé rédítela v-Buda-Pest „országház“ poszlane.

1876.

Veszélo nóvo leto !

Nóvo leto pozdrávlem te' ?
 Printe brátye kupico,
 Kak sze sika po návadi,
 Pijmo vszém na zdravico.
 Bo'zna lêta velko breme!
 Nepresztrano nász te'zi . . .
 Naj sze szpuni szrcá 'zela
 Vszákom' v-tom nóvom leti.

Szilji cëna naj bo velka —
 Tô vértom na veszeljé.
 Nájdi szí fál krüh szíromák,
 Vém za vszákoga raszté.
 Ka sze odá naj má cëno,
 Në pri tom ka sze küpi . . .
 Naj sze szpuni szrcá 'zela
 Vszákom' v-tom nóvom leti.

Dobro cëno naj má teocsics —
 Záto boj bogat meszár:
 Növi mertük tak obrácsaj,
 Ka drügomi nede kvár.
 Lén, konopso obüilen pôv
 Naj dá delo trlji, svélji . . .
 Naj sze szpuni szrcá 'zela
 Vszákom' v-tom nóvom leti.

Dácsoterjás ne poznam te' ! —
 Vrsáj pénez mé' vszaki,
 Ka csi grábis, raszipás
 Naj sze pozna namali.
 Odhájj dalecs küga, szmrt,
 Nescesemo váj poznati . . .
 Naj sze szpuni szrcá 'zela
 Vszákom' v-tom nóvom leti.

Bojdi postüven vrácsitel,
 Naj te' li nenücamo.
 Kak vu broji tak vu môcsi
 Naj sze povno'zi lüszto.
 Naj szo zdecov sóle pune,
 Ki szo jáko pasesliví . . .
 Naj sze szpuni szrcá 'zela
 Vszákom' v-tom nóvom leti.

Zaloszt, nyefka ino szvajba
 Naj nam 'zivot ne britki.
 Trplivoszt, jedinoszt i tak
 Mir naj bode na szvétí . . .
 Szkrblivoszt odiraj márnoszt — —
 Trostajmo sze bogsemi . . .
 Naj sze szpuni szrcá 'zela
 Vszákom' v tom nóvom leti.

Csi pa gláva puna miszel —
 Ki bi steo zameríti?
 Vcsászi — vcsászi — kak sze sika —
 Csi sze veszeljé zglászi.
 Záto vancar, grozje presar,
 Z-vinom lagve na tocsi . . .
 Naj sze szpuni szrcá 'zela
 Vszákom' v-tom nóvom leti.

Naj szo vörne mláde 'zene,
 Náj'te mó'ze devojke, —
 Boter z-botrov na boitrine
 Naj noszita vrtanke.
 Tori sze blá'zensztvo povszéd:
 Szíromáki, bogáci . . .
 Naj sze szpuni szrcá 'zela,
 Vszákom' v-tom nóvom leti.

Escse e'n pun pehár! Nakój?
 Cslovecsánsztvo, pravico!
 Na kreposzt i prijátelinoszt —
 Naj vszákomi sznaj'znoszt boi
 Naj tak szija povszéd szunce,
 Bojmo vszi zadovolni:
 Tak sze szpuni szrcá 'zela
 Csi 'zivémo v-radoszti.

a. i.

Tri mészecsze 'zitek je króto krátko vrémen.

Toliko je sztar „Prijátel.“

V etom krátkom vrémeni „Prijátel“ bivoszt sz-ojo za szlovene za neognyeno potrebcisino pokázo. Vnógim je volo pribüdo na stenyé; ki szo dotega máo komaj nekaj zacsilüi vu domovini i na szvétí napréprihájjöcse prigodbe, pril-ka sze nyim z-tém odprla od vszakojacsckoga zgodjénja vecs i vecs zazvediti; pôleg toga në pozábleno biló szpoznávati vsze ono, ka sze na vcsenyé i na raszveszelnyé za nájbögsze szka'zúvalo. Na kráci: „Prijátel“ a setüvanye je biló zadovoliti

Klaudija Sedar

Mag. Franc Kuzmič
(1952-2018)

**bibliotekar, muzejski svetovalec,
kustos pedagog, duhovnik in pastor
Binkoštna cerkve**

Rodil se je 3. novembra 1952 v Murski Soboti, odraščal pa v kraju Veščica, kjer ima svoje začetke tudi Binkoštna cerkev v Prekmurju. Študij na Pedagoški akademiji in Filozofski fakulteti v Ljubljani, Biblijskem teološkem inštitutu v Zagrebu in Evangelijski teološki fakulteti v Osijeku, kjer je študiral humanistično teologijo, smer cerkvena zgodovina, je sklenil z diplomom *Židje v Prekmurju*, leta 2001 pa je na fakulteti v Osijeku opravil tudi magistririj iz cerkvene zgodovine z naslovom *Zgodovinski prikaz publicistične, versko-literarne in izdajateljske dejavnosti Binkoštna Cerkve v Jugoslaviji v obdobju 1936-1991*. Kot profesor se je najprej zaposlil na Srednji ekonomski šoli v Murski Soboti, ki jo je obiskoval že kot dijak, nato ga je leta 1980 pot vodila v Pokrajinsko in študijsko knjižnico Murska Sobota, kjer je ostal dvanajst let in se je najintenzivneje posvečal domoznanski dejavnosti ter nasploh kulturni dediščini. Iz knjižnice ga je pot vodila v Pokrajinski (današnji Pomurski) muzej v Murski Soboti, kjer je deloval kot muzejski pedagog in bibliotekar vse do upokojitve v letu 2012. Med leti 1991-2005 je deloval tudi kot gostujoči profesor cerkvene zgodovine na Teološki fakulteti v Osijeku, od leta 1986 kot duhovnik in med leti 1988-2013 kot pastor v več cerkvah Binkoštna cerkve. V vsem tem času je mag. Kuzmič nenehno odkrival in raziskoval zaklade naše preteklosti, spomenike kulturne dediščine, jih skrbno zapisoval ter jih predstavljal v ožjem in širšem kulturnem prostoru.

V Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota je zapustil trajne sledi, ne le v času zaposlitve, ampak tudi kasneje kot vnet raziskovalec pis(a)nih spomenikov, kot

zunanji sodelavec v premnogih odmevnih projektih, kot nadvse prijeten sogovornik in predavatelj na številnih literarnih in domoznanskih prireditvah. Nenazadnje tudi na knjižnih policah z bogatimi izsledki o prekmurski zgodovini in ljudeh, ki so preteklo podobo pokrajine na kakršenkoli način tudi zaznamovali. Eden izmed njih je bil vsekakor tudi sam.

Klaudija Sedar
Bibliografija
mag. Franca Kuzmiča

Mag. Franc Kuzmič, od katerega smo se premnogi poslovili 14. aprila 2018 na murskosoboškem pokopališču, je za časa življenja ustvaril izjemen opus in da bi vso to znanje bilo zbrano na enem mestu, je nastala njegova osebna bibliografija, ki je bila izdana v mesecu novembru, mesecu njegovega osebnega praznika kot poklon njegovemu opusu, zahvala in trajen spomin na našega Ferija. Bibliografija je odličen priročnik za spoznavanje kulturnozgodovinske podobe Prekmurja vsem, ki to področje raziskujejo oziroma ga bodo raziskovali, obnavljali ali le izpopolnjevali svoje znanje oziroma spoznavali sledi in vezi naših skupnih korenin. Nenazadnje je prava zakladnica domoznanskih in kulturno-zgodovinskih zapisov Prekmurja, ki so nastali njegovi izjemno ustvarjalni in znanstveni poti.

Bibliografija mag. Franca Kuzmiča zajema bibliografske enote med leti 1969 in 2018 v kronološkem zaporedju, pri čemer so enote razdeljene v štiri sklope: **monografije in zaključena dela, sekundarno avtorstvo, članki in drugi sestavni deli in bibliografije**. Najobsežnejši sklop zajemajo članki in drugi sestavni deli, kjer najdemo poleg znanstvenih, strokovnih in poljudnih prispevkov tudi razna poročila, ocene, recenzije in druge zapise. Izdale so jo Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota in Pomurski Muzej Murska Sobota s finančno podporo Mestne občine Murska Sobota. Bibliografijo je uredila in zbrala dr. Klaudija Sedar iz Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota, spremno besedo je zapisala Metka Fujs, direktorica Pomurskega muzeja Murska Sobota, častni škof mag. Geza Erniša pa je dodal še spominski zapis o njegovem vsestranskem poznavanju prostora, v katerem smo tukaj in sedaj.

Julijana Vöröš
Miki Muster
(1925 – 2018)

**akademski kipar, risar,
karikaturist, ilustrator, filmar**

Rodil se je 22. novembra 1925 v Murski Soboti, zgodnje otroštvo pa preživel v Krmelju, kjer je njegov oče kot prvi služboval v rudarski bolnišnici. Po končani gimnaziji v Murski Soboti se je vpisal na Akademijo za upodabljajočo umetnost v Ljubljani, kjer je leta 1953 diplomiral iz kiparstva. Med prebivalci Murske Sobote je znana njegova skulptura partizana *Štefana Kovača-Marka*, ki danes stoji pri gledališki dvorani. S svojim osnovnim poklicem pa se je ukvarjal le kratek čas, uveljavil se je šele kot risar in karikaturist. V letih 1973 do 1990 je živel v Münchnu, kjer je bil sodelavec *Bavaria filma*. Pri ustvarjanju sta mu bila zgled Walt Disney in argentinski humoristični risar Guillermo Mordillo. Bil je avtor in režiser številnih risanih filmov za TV, sprva v Sloveniji in kasneje v Nemčiji (po vzoru Mordilla). Med televizijskimi liki, ki se jih marsikdo spomni še danes, so npr. znameniti cik-cak zajčki, reklame za visoki C in drugi, ki so jih svoj čas na RTV Ljubljana predvajali vsak večer v sklopu oglasov pred poročili. V Sloveniji je prvi, ki je začel ustvarjati stripe; najbolj znan je po likih *Zvitorepca*, *Lakotnika* in *Trdonje*, saj ravno ti liki poosebljajo najbolj prepoznavne človeške značaje. Njegov način predstavljanja človeških vrlin in slabosti v teh in drugih stripih je nevsiljiv in razumljiv vsakomur. Ilustriral je tudi nekaj slovenskih prevodov slikanic tujih avtorjev ter slikanic slovenskih avtorjev. Občasno je za popestritev vsebine ilustriral še kakšno poljudno strokovno brošuro, npr. s področja zdravja ali osebne varnosti.

Po osamosvojitvi Slovenije, ko se je vrnil iz Nemčije, je postal sodelavec revije *Mag*, poleg tega je nastala cela vrsta risanih portretov slovenskih politikov. Njegova politična karikatura je izšla v dveh knjigah, *Zvitorepec* za

odrasle in *Politična karikatura*. Med letoma 2013 in 2016 je prispeval naslovnice in več ilustracij k petim zbirkam humornih zgodb duhovnika Janeza Grila.

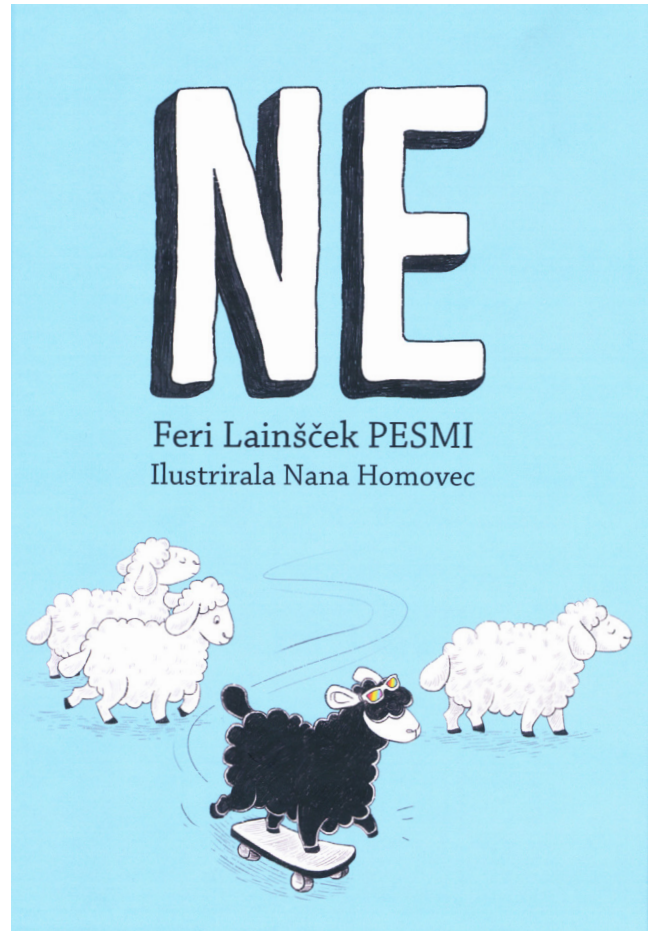
Prejel je več nagrad, med njimi jugoslovansko *Andrija* leta 1978, Viktorja za življenjsko delo leta 2000, leta 2014 *srebrni red za zasluge Republike Slovenije*, leta 2015 pa *Prešernovo nagrado* za življenjsko delo. Bil je tudi častni občan Mestne občine Murska Sobota. Umrl je 7. maja v Ljubljani, star 92 let.

Feri Lainšček***Ne*****Maribor: Litera, 2018, 69 str.***poezija*

Pesniška zbirka *Ne* nas skozi 31 pesmi popelje v življenjsko dogajanje oz. obdobje odraščanja vsake najstnice oziroma najstnika. Vse pesmi, ki so sestavljene iz štirivrstičnih kitic, se pričenjajo z nikalnico ne (ne, ne vem, ne bom, ne morem, ne maram itd.), kar je tudi posebnost zbirke. Kot je v spremni besedi zapisala prof. dr. Dragica Haramija, je »obdobje odraščanja iskanje samosvoje poti in svojih lastnih nazorov, zato je v najstniškem obdobju tolikokrat treba reči ne.« To različnost ponazarja tudi črna ovca z mavričnimi očali med belimi ovcami že na naslovnici. Ilustracije v pesniški zbirki, ki pesmi tudi simbolno ponazorijo, so delo Nane Homovec.

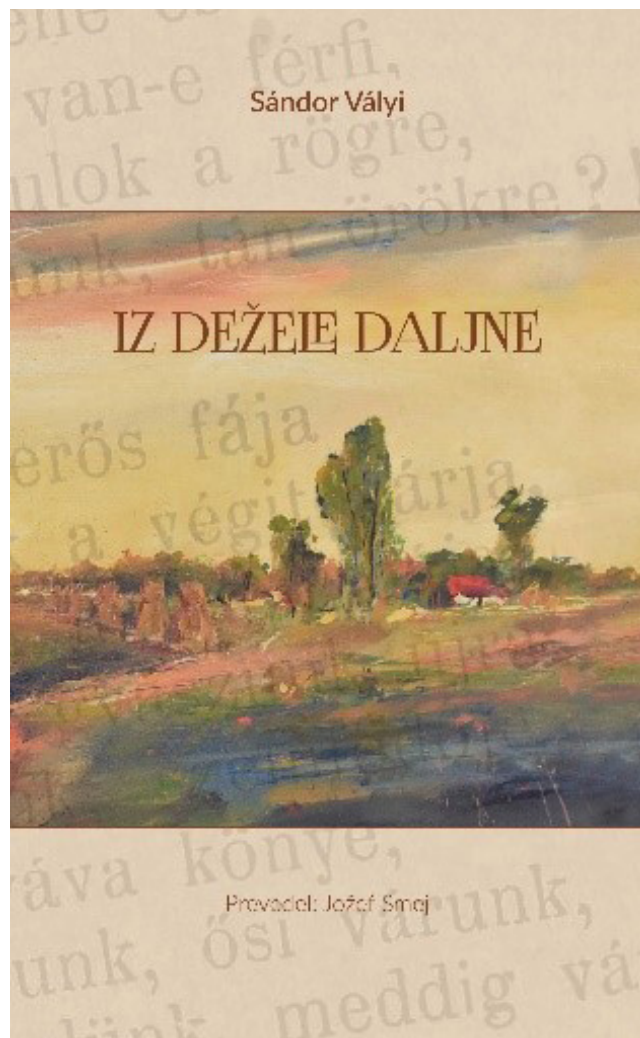

Sándor Vály
Iz daljne deže

Ljubljana: Salve, 2018, 91 str.

poezija

Pesniška zbirka *Iz deže daljne* vsebuje 34 pesmi, katerih avtor je dr. Sándor Vályi (1833-1944), pred vojno priznani odvetnik v Murski Soboti, predsednik tamkajšnje židovske skupnosti, pisatelj, publicist, pesnik, humanist. Pesmi z ljubezensko, domoljubno in duhovno tematiko je Vályi v madžarščini objavljaval v soboškem tedniku *Muraszombat és Vidéke* med leti 1905-1910, stoletje kasneje sta jih zbrala mag. Franc Kuzmič in dr. Bojan Zadravec, iz madžarskega jezika v slovenski pa jih je prevedel škof dr. Jožef Smej. Pesmi, zapisane s pretanjeno gracioznostjo, nas peljejo iz daljne deže v najglobji del srca in hrepenenja do večne skrivnosti, skrivnosti vseh skrivnosti.

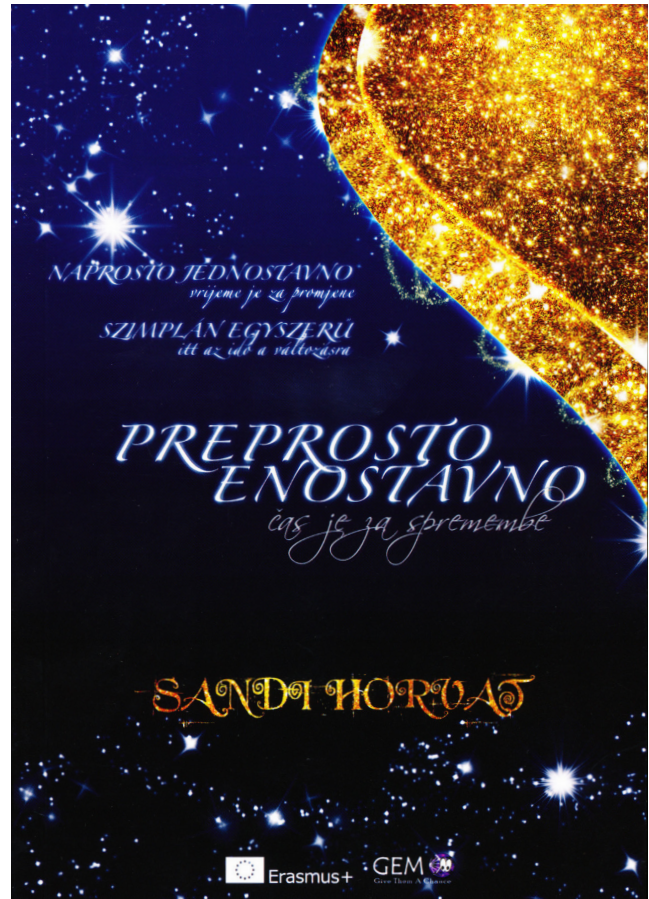

Sandi Horvat

***Preprosto enostavno:
Čas je za spremembe***

Lendava: Ljudska univerza, 2018, 250 str.
kratka proza

Knjiga *Preprosto enostavno* v 13 poglavij podaja preplet Sandijeve osebne zgodbe in spoznanj, ki so ga oblikovala v sedanjo osebnost. Prav ta osebna zgodba nosi tudi pomembno sporočilo o soočanju z izzivi različnih situacij v življenju, ki nas krepijo, vendar pa se moramo z njimi soočiti in jih prestopiti. Kot pravi, je v življenju resnično lahko vse preprosto enostavno, če smo le pripravljeni na spremembe. Po drugi strani s to zgodbo Sandi, ki je po etnični pripadnosti Rom (a je za to izvedel šele pri svojih trinajstih letih), hkrati ruši stereotipe o nepismenosti in neizobraženosti Romov. Sandijeva osebna zgodba, ki nas vodi od Gorenjske do Prekmurja, je zapisana v treh jezikih, v slovenskem, hrvaškem in madžarskem. Namenjena je vsem, ki želijo spoznati življenje skozi Sandijeve preizkušnje in izzive, predvsem pa učiteljem, ki v različnih programih izobraževanja poučujejo odrasle Rome.

Stari mlini od Hodoša do Čikečke vasi

**Murska Sobota: Pokrajinska in študijska
knjižnica Murska Sobota, 2018, 32 str.**
strokovna literatura

V sklopu Evropskega leta kulturne dediščine 2018 je Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota v dvojezični (slovensko-madžarski) publikaciji posebno pozornost namenila spomenikom kulturno-tehnične dediščine na narodnostnem območju, ki ga s svojo dejavnostjo pokriva. Del te dediščine so tudi mlini, ki so bili v preteklosti pomemben segment tradicionalnega kmečkega življenja in sooblikovalec podobe kulturne krajine, do danes pa so se ohranili le redki in so zato kot takšni poseben element nepremične kulturne dediščine. Kot se ugotavlja, je na območju osmih vasi od Hodoša do Čikečke vasi na narodnostnem območju v začetku 20. stoletja delovalo najmanj triindvajset mlinov, večinoma vodnih, na parni pogon so bili prvotno štirje, kar je bila nasploh revolucionarna sprememba pri mletju. Vsi so svoje poslanstvo že končali, tudi ohranili so se redki, so pa trije vpisani v Register nepremične kulturne dediščine. Ker so za večino mlinov ostale le blede sledi, je podani pregled zagotovo dobrodošel prispevek pri odkrivanju in doživljanju te kulturne dediščine v Prekmurju.

STARI MLINI

od Hodoša do Čikečke vasi

RÉGI MALMOK

Hodostól Csekefáig

**Olga Antič, Ivanka Klopčič Casar,
Olga Paušič, Marija Šedivy**
Panonske pletenine

Pekel: Zavod Volosov hram, 2018, 228 str.

proza in poezija

Panonske pletenine so delo 4 pomurskih avtoric, ki so »spletele« čudovito harmonijo proze in poezije. Zbirka črtic in pesmi ni zanimiva le z literarno-zgodovinskega vidika, ampak je izjemen poklon pokrajini ob Muri, njene- mu naravnemu in kulturnemu bogastvu. Je pravzaprav sinonim za pisano pokrajino z vsemi specifikami, ki jo sooblikujejo prebivalci s svojevrstnimi potezami in značajem in je branje, ko pred nas izza meglic ne stopi le skrivnostna pokrajina, ampak tudi njen sooblikovalec in hkrati varuh, človek. Vzporedno spoznavanje preteklega in sedanjega časa, časa, ki je minil, vendar ostaja zakoličen globoko v spominu, in časa, v katerem smo tukaj in sedaj, daje virtuozni literarni stvaritvi še večji čar. Preplet spominskih zapisov, resničnih pripovedih, odsevov materialne in naravne dediščine, ki jih avtorice umetelno zli- vajo v celoto, ustvari neprecenljivo refleksijo družbenih razmerij širših dimenzij kot tudi vlogo človeka kot poseb- nega in neponovljivega v tem procesu.

A close-up photograph of an antique book. The top half shows the edges of several aged, yellowed pages with some faint, illegible text. The spine of the book is made of dark, worn leather. The bottom half of the image shows the spine of another book, bound in reddish-brown leather with intricate blind-tooled patterns, including a central emblem that appears to be a coat of arms or a religious figure. The lighting is warm and focused, highlighting the textures of the paper and leather.

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA **KNJIŽNICA** MURSKA SOBOTA